21. HAFTA

Faaliyetler ve Sektörler · Gelişmişliğe Giriş

21

22-26 Şubat 2027

ÖĞRENME ÇIKTISI · COĞ.10.5.1

Ekonomik faaliyetleri sektörlere göre sınıflandırabilme

Süreç bileşenleri

c) Ekonomik faaliyetleri sektörlere göre tasnif eder.

ç) Ekonomik faaliyetleri sektörlere göre etiketler.

a) COĞ.10.5.2 — Farklı gelişmişlik seviyesine sahip ülkelerde ekonomik sektörlerin dağılımını gösteren tablo, grafik, şekil ve/veya diyagramları bileşenleriyle tanır ve anlamlandırır.

Bugünün yolu

21. HAFTA

1	2	3	4	5
Hatırla	**24 faaliyet**	**Dört soru**	**Grid**	**Sektörler ve gelişmişlik**
Beş sektör, beş anahtar sözcük	Etkinlik 1. adım · s. 151	Etkinlik 2. adım · s. 151	Yapılandırılmış grid · s. 152	5.2 · Grafik 5.1-5.2 · s. 153

Hatırla: beş sektör, beş anahtar sözcük

HATIRLA · 2 dk

Her sektörü tek bir anahtar sözcükle söyle: birincil … · ikincil … · üçüncül … · dördüncül … · beşincil …

Hatırla: beş sektör, beş anahtar sözcük — Örnek cevap

CEVAP

Her sektörü tek bir anahtar sözcükle söyle: birincil … · ikincil … · üçüncül … · dördüncül … · beşincil …

Örnek cevap

- Birincil: doğal ortam (temel maddeleri elde eder)
- İkincil: işleme (ham maddeyi kullanılabilir hâle getirir)
- Üçüncül: hizmet
- Dördüncül: bilgi (bilgi ve enformasyon işleme)
- Beşincil: karar (yüksek seviyede karar verme)

Etkinlik: Ekonomik Faaliyetler ve İlişkili Olduğu Sektörler

BİREYSEL · 40 dk

Amaç *Ekonomik faaliyetleri üretim özellikleri ölçütüne göre sınıflandırabilme*

Yönerge *Aşağıdaki işlem adımlarını uygulayınız.*

1. Adım	Aşağıdaki ekonomik faaliyetleri üretim özelliklerine göre sınıflandırıp verilen tabloya yazınız.	**13 dk**
2. Adım	Aşağıdaki soruları cevaplayınız. (dört soru)	**18 dk**
Kontrol	Tabloyu örnek cevapla karşılaştır; tartışmalı faaliyetleri gerekçelendir.	**5 dk**

1. adım: 24 faaliyeti sınıflandır

BİREYSEL · 11 dk

tarım	sigortacılık	ormancılık	hayvancılık	eğitim	sağlık
ticaret	basın-yayın	ulaşım	inşaat	enerji üretimi	iletişim
turizm	grafik-tasarım	madencilik	sanayi	balıkçılık	finans
yönetim kurulu başkanı	ağ işletmeciliği	Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS)	reklam yayımcılığı	güvenlik	yazılım hizmetleri

Ekonomik Sektörler	Ekonomik Faaliyetler
Birincil	
İkincil	
Üçüncül	
Dördüncül	
Beşincil	

1. adım — Örnek cevap

CEVAP

Ekonomik Sektörler	Ekonomik Faaliyetler
Birincil	tarım, hayvancılık, ormancılık, madencilik, balıkçılık
İkincil	inşaat, enerji üretimi, sanayi
Üçüncül	sigortacılık, eğitim, sağlık, ticaret, basın-yayın, ulaşım, iletişim, turizm, finans, güvenlik
Dördüncül	grafik-tasarım, ağ işletmeciliği, Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS), reklam yayımcılığı, yazılım hizmetleri
Beşincil	yönetim kurulu başkanı

Etiketle: tabloda her sektörün yanına anahtar sözcüğünü yaz — doğal ortam · işleme · hizmet · bilgi · karar.

Tartışalım: aynı aile, farklı sektör?

TARTIŞ · 3 dk

Basın-yayın ile reklam yayımcılığını neden farklı sektörlere yazdık? Yönetim kurulu başkanı bir meslektir; onu hangi sektöre, neden yazdık?

Tartışalım: aynı aile, farklı sektör? — Örnek cevap

CEVAP

Basın-yayın ile reklam yayımcılığını neden farklı sektörlere yazdık? Yönetim kurulu başkanı bir meslektir; onu hangi sektöre, neden yazdık?

Örnek cevap

- Basın-yayın: haber ve bilginin gazete, dergi, radyo, televizyonla iletilmesidir → iletişim → üçüncül (s. 149).
- Reklam yayıncılığı: kitabın dördüncül sektör listesindedir (s. 150) → bilgi işleyip üreticilere hizmet sunar.
- Yönetim kurulu başkanı: şirketin geleceğine dair üst düzey kararlar verir → beşincil (s. 150: küresel şirketlerin CEO'ları).

Ölçüt yine üretim özelliğidir: faaliyet ne yapıyor?

2. adım — Soru 1

SORU 1

1. Ekonomik faaliyetlerden elde edilen gelir, bu faaliyetlerin sektörlere göre sınıflandırılmasında belirleyici bir faktör olabilir mi? Açıklayınız.

2. adım — Soru 1 — Örnek cevap

CEVAP

1. Ekonomik faaliyetlerden elde edilen gelir, bu faaliyetlerin sektörlere göre sınıflandırılmasında belirleyici bir faktör olabilir mi? Açıklayınız.

Örnek cevap

- Hayır. Sınıflandırmada belirleyici olan faaliyetin sahip olduğu özelliklerdir (s. 145); etkinliğin amacı da 'üretim özellikleri ölçütü'dür (s. 151).
- Aynı sektörde geliri çok farklı işler vardır; gelir, sektörlerin ülke ekonomisine katkısını anlamada kullanılır (GSYİH, s. 153).

2. Ekonomik faaliyetleri, sektörlerine göre sınıflandırırken hangi ölçütleri dikkate aldınız?

2. adım — Soru 2 — Örnek cevap

CEVAP

2. Ekonomik faaliyetleri, sektörlerine göre sınıflandırırken hangi ölçütleri dikkate aldınız?

Örnek cevap

- Faaliyet doğrudan doğal ortama mı bağlı? → birincil
- Ham maddeyi ya da yarı işlenmiş maddeyi mi işliyor? → ikincil
- Hizmet mi sunuyor? → üçüncül
- Bilgi ve veri mi işliyor? → dördüncül
- Üst düzey karar mı veriyor? → beşincil

3. Türkiye'nin ekonomik açıdan daha da ilerleyebilmesi için hangi ekonomik sektörlerde yer alan faaliyetlerin daha fazla ilerlemesi gereklidir?

2. adım — Soru 3 — Örnek cevap

CEVAP

3. Türkiye'nin ekonomik açıdan daha da ilerleyebilmesi için hangi ekonomik sektörlerde yer alan faaliyetlerin daha fazla ilerlemesi gereklidir?

Örnek cevap

Görüş sorusu; gerekçeni kitaba dayandır. Örnek:

- İkincil ve üçüncül: gelişmiş ülkelerde bu sektörlerde çalışanların yüzdesi yüksektir; işlenmiş ürünler satılır (s. 153).
- Dördüncül ve beşincil: bilgi, yazılım, AR-GE ve geleceğe yön veren kararlar (s. 150).
- Birincil de gereklidir: sanayiye ham madde sağlar (pamuk → konfeksiyon, s. 147); katma değeri işlenerek artar (s. 153).

2. adım — Soru 4: girişimci gözüyle

İKİLİ · 8 dk

4. Hangi ekonomik faaliyet kolunda çalışmak isterdiniz? Ülke ekonomisine katkı sunabilmek için seçmiş olduğunuz faaliyet kolunda ne gibi yenilikler ortaya koymak isterdiniz? Kendini bir girişimci olarak düşün: gelişime ihtiyaç duyan bir sektör seç.

2. adım — Soru 4: girişimci gözüyle — Örnek cevap

CEVAP

4. Hangi ekonomik faaliyet kolunda çalışmak isterdiniz? Ülke ekonomisine katkı sunabilmek için seçmiş olduğunuz faaliyet kolunda ne gibi yenilikler ortaya koymak isterdiniz? Kendini bir girişimci olarak düşün: gelişime ihtiyaç duyan bir sektör seç.

Örnek cevap

Cevap kişiseldir; üç parçası olsun: faaliyet kolu ve sektörü · yenilik · ülke ekonomisine katkı.

- Örnek (ikincil): pamuktan konfeksiyona — kumaşı ülke içinde işleyip konfeksiyon ürünü üretmek; işlenmiş ürün daha fazla gelir sağlar (s. 147, 153).
- Örnek (dördüncül): AR-GE danışmanlık hizmeti — üreticilere bilgi ve veri sunarak üretimi geliştirmek (s. 150).
- Örnek (üçüncül): turizm — doğal ve beşerî değerleri tanıtan bir rehberlik hizmeti; gelir ve istihdam (s. 149).

Değerlendirme: yapılandırılmış grid

BİREYSEL · 12 dk

Süreç sonunda aşağıda verilen yapılandırılmış grid yöntemiyle hazırlanmış soruları, numaralanmış kutucuklarda verilen bilgilerden uygun olanlarının numaralarını boş bırakılan alanlara yazarak cevaplayınız (Aynı kutucuğu birden fazla cevap için kullanabilirsiniz.).

1 Birincil	**2** Genel ağ işletmeciliği	**3** Madencilik	**4** Sanayi	**5** Ulaşım
6 Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS)	**7** Üçüncül	**8** Haberleşme	**9** Üst düzey yönetici	**10** Beşincil
11 Finans	**12** Dördüncül	**13** İkincil	**14** Grafik tasarım	**15** Balıkçılık

Grid: on soru

GRID

Kutucuk numaralarını yaz (ızgara bir önceki slaytta · kitap s. 152).

No	Soru	Kutucuk
1	Doğrudan doğal ortama bağlı olarak sürdürülen ekonomik faaliyetleri kapsayan sektör hangisidir?	
2	Üst düzey karar verme ve kontrol etme faaliyetlerini kapsayan ekonomik sektör hangisidir?	
3	Bilgi ve enformasyon işleme faaliyetlerini kapsayan ekonomik sektör hangisidir?	
4	Birincil ekonomik faaliyetlerle elde edilen ham maddelerin işlenerek insanların kullanabileceği hâle getirildiği faaliyetleri kapsayan sektör hangisidir?	
5	Fiziksel ürünler yerine maddi olmayan mal ve hizmetler sağlayan ekonomik faaliyet kollarını kapsayan sektör hangisidir?	
6	Birincil sektörde yer alan ekonomik faaliyetler hangileridir?	
7	İkincil sektörde yer alan ekonomik faaliyetler hangileridir?	
8	Üçüncül sektörde yer alan ekonomik faaliyetler hangileridir?	
9	Dördüncül sektörde yer alan ekonomik faaliyetler hangileridir?	
10	Beşincil sektörde yer alan ekonomik faaliyetler hangileridir?	

Grid: on soru — Örnek cevap

CEVAP

Kutucuk numaralarını yaz (ızgara bir önceki slaytta · kitap s. 152).

No	Soru	Kutucuk
1	Doğrudan doğal ortama bağlı olarak sürdürülen ekonomik faaliyetleri kapsayan sektör hangisidir?	1
2	Üst düzey karar verme ve kontrol etme faaliyetlerini kapsayan ekonomik sektör hangisidir?	10
3	Bilgi ve enformasyon işleme faaliyetlerini kapsayan ekonomik sektör hangisidir?	12
4	Birincil ekonomik faaliyetlerle elde edilen ham maddelerin işlenerek insanların kullanabileceği hâle getirildiği faaliyetleri kapsayan sektör hangisidir?	13
5	Fiziksel ürünler yerine maddi olmayan mal ve hizmetler sağlayan ekonomik faaliyet kollarını kapsayan sektör hangisidir?	7
6	Birincil sektörde yer alan ekonomik faaliyetler hangileridir?	3, 15
7	İkincil sektörde yer alan ekonomik faaliyetler hangileridir?	4
8	Üçüncül sektörde yer alan ekonomik faaliyetler hangileridir?	5, 8, 11 *
9	Dördüncül sektörde yer alan ekonomik faaliyetler hangileridir?	2, 6, 14
10	Beşincil sektörde yer alan ekonomik faaliyetler hangileridir?	9

21. HAFTA

Ekonomik Sektörler ve Gelişmişlik

21

22-26 Şubat 2027 · 2. ders saati

ÖĞRENME ÇIKTISI · COĞ.10.5.2

Ekonomik sektörlerin dağılımını gösteren tablo, grafik, şekil ve/veya diyagramlar üzerinden farklı gelişmişlik seviyesine sahip ülkeleri karşılaştırabilme

Süreç bileşenleri

a) Farklı gelişmişlik seviyesine sahip ülkelerde ekonomik sektörlerin dağılımını gösteren tablo, grafik, şekil ve/veya diyagramları bileşenleriyle tanır ve anlamlandırır.

5.2 Ekonomik sektörler ve gelişmişlik

Çalışan nüfusun ekonomik sektörlere dağılışı ile ülkelerin gelişmişlik seviyeleri arasında güçlü bir ilişki söz konusudur.

Bilgi Notu

İstatistiki verilerde, dördüncül ve beşincil sektördeki faaliyet kollarına ait veriler üçüncül sektöre dâhil edilmektedir.

Bu yüzden grafiklerde üç sektör vardır:

TARIM	SANAYİ	HİZMET
birincil sektör	ikincil sektör	üçüncül + dördüncül + beşincil

Ekonomik sektörlerdeki faaliyet kollarının özellikleri ile çalışanların nüfus içindeki yüzdelik dağılımları, ülkelere göre farklılık gösterdiği gibi ülkelerin ekonomisine olan katkısı da zaman içinde değişebilmektedir.

İki ölçü: GSYİH ve GSMH

ANAHTAR KAVRAM

Gayrisafi yurt içi hasıla (GSYİH)

Belirli bir zaman diliminde (genellikle 1 yılda) bir ülkenin coğrafi sınırları içerisinde üretilmiş bütün mal ve hizmetlerin piyasa fiyatlarıyla değerlendirilmiş hâli gayrisafi yurt içi hasıla (GSYİH) olarak adlandırılır.

Gayrisafi millî hasıla (GSMH)

Ekonomide belli bir dönemde ülke vatandaşlarınca üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa değeri.

Farkı bul:

- GSYİH → ülkenin sınırları içinde üretilen · GSMH → ülkenin vatandaşlarınca üretilen
- Bu ünitenin grafiklerinde sektörlerin GSYİH'deki payı da karşılaştırılacak.

Gelişmiş mi, az gelişmiş mi?

İKİLİ · 4 dk

Kitabın s. 153 metnini oku; her özelliğin gelişmiş (G) mi az gelişmiş (A) ülkelere mi ait olduğunu yaz.

No	Özellik	G / A
1	Birincil sektörde çalışanların yüzdesi düşüktür.	
2	Genelde ham madde satar, işlenmiş madde alır.	
3	Kişi başına düşen enerji ve gıda tüketimi fazladır.	
4	Nüfus artış hızı yüksektir.	
5	Beklenen yaşam süresi uzundur.	
6	Kentli nüfus ve okuryazar yüzdesi düşüktür.	
7	Kişi başına düşen millî gelir yüksektir.	
8	İkincil ve üçüncül sektörlerde çalışanların yüzdesi düşüktür.	

Gelişmiş mi, az gelişmiş mi? — Örnek cevap

CEVAP

Kitabın s. 153 metnini oku; her özelliğin gelişmiş (G) mi az gelişmiş (A) ülkelere mi ait olduğunu yaz.

No	Özellik	G / A
1	Birincil sektörde çalışanların yüzdesi düşüktür.	Gelişmiş
2	Genelde ham madde satar, işlenmiş madde alır.	Az gelişmiş
3	Kişi başına düşen enerji ve gıda tüketimi fazladır.	Gelişmiş
4	Nüfus artış hızı yüksektir.	Az gelişmiş
5	Beklenen yaşam süresi uzundur.	Gelişmiş
6	Kentli nüfus ve okuryazar yüzdesi düşüktür.	Az gelişmiş
7	Kişi başına düşen millî gelir yüksektir.	Gelişmiş
8	İkincil ve üçüncül sektörlerde çalışanların yüzdesi düşüktür.	Az gelişmiş

Bilgimizi Yoklayalım

YOKLAMA 3

Kitaba göre ekonomik açıdan az gelişmiş ülkelerde genellikle aşağıdakilerden hangisi görülür?

A) Birincil sektörde çalışanların yüzdesi düşüktür.

B) Ham madde satar, işlenmiş madde alır.

C) Kişi başına enerji tüketimi fazladır.

D) Beklenen yaşam süresi uzundur.

E) Okuryazar yüzdesi yüksektir.

Bilgimizi Yoklayalım — Cevap

YOKLAMA 3

Kitaba göre ekonomik açıdan az gelişmiş ülkelerde genellikle aşağıdakilerden hangisi görülür?

A Birincil sektörde çalışanların yüzdesi düşüktür.

B Ham madde satar, işlenmiş madde alır.

C Kişi başına enerji tüketimi fazladır.

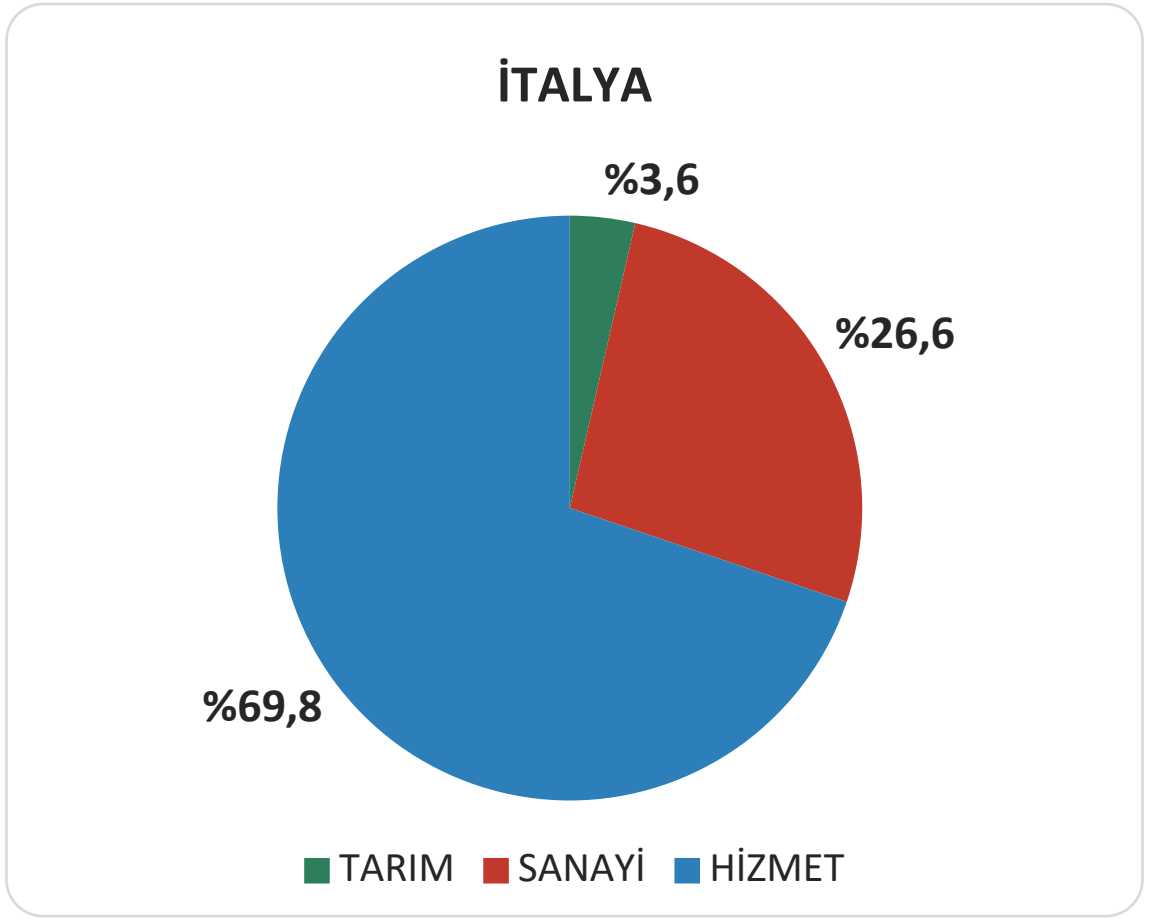
D Beklenen yaşam süresi uzundur.

E Okuryazar yüzdesi yüksektir.

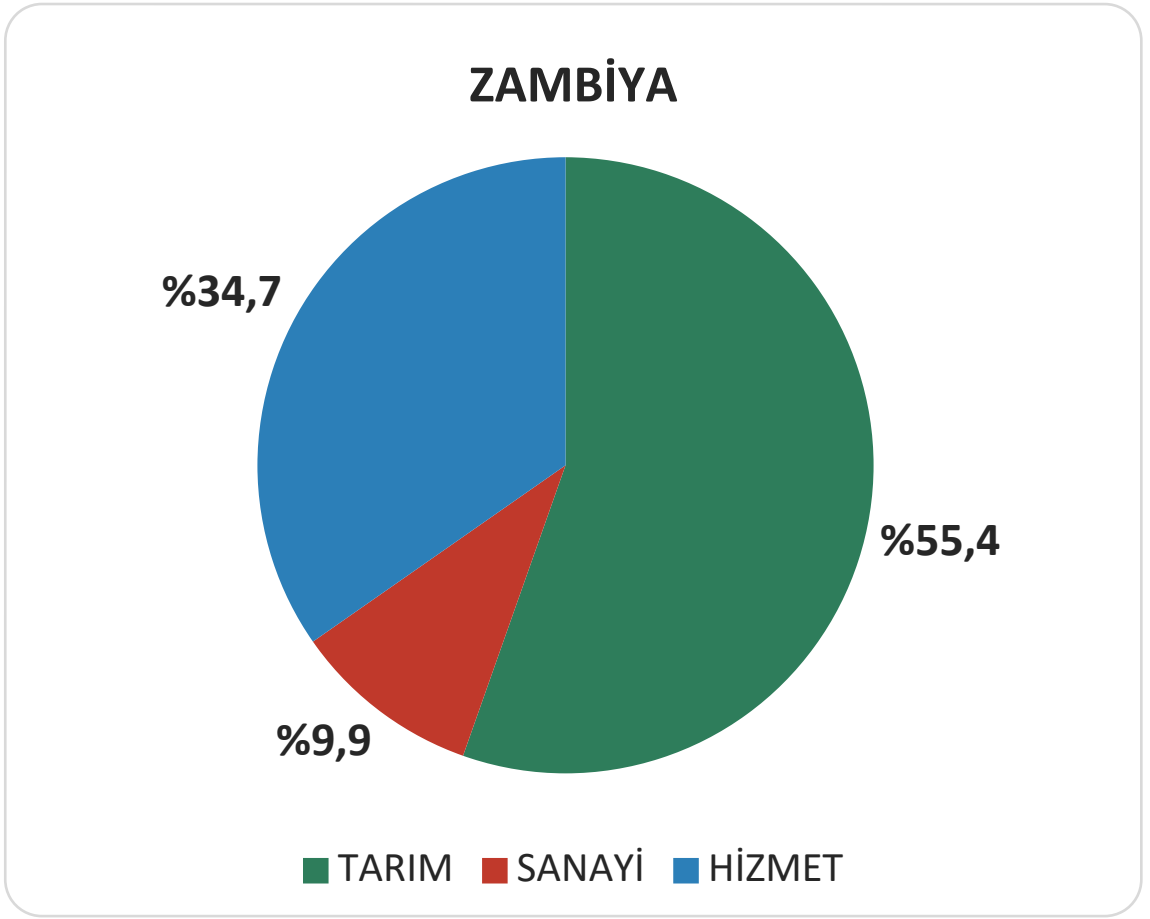
Kitap s. 153: kişi başına düşen millî gelirin düşük olduğu bu ülkeler genelde ham madde satar, işlenmiş maddeler alır. Diğer seçenekler gelişmiş ülkelerin özellikleridir.

Grafik 5.1 ve 5.2: çalışan nüfusun sektörlere dağılımı

GRAFİK OKU

Grafik 5.1: İtalya'da çalışan nüfusun ekonomik sektörlere dağılımı (2025)

Grafik 5.2: Zambiya'da çalışan nüfusun ekonomik sektörlere dağılımı (2025)

İtalya ile Zambiya'yı karşılaştır

İKİLİ · 3 dk

1) Hangi ülkede birincil sektörde (tarım) çalışanların yüzdesi yüksektir? 2) Hizmet ve sanayide durum nasıldır? 3) Kitabın metnine göre hangi ülke gelişmiş, hangisi az gelişmiştir?

İtalya ile Zambiya'yı karşılaştır — Örnek cevap

CEVAP

1) Hangi ülkede birincil sektörde (tarım) çalışanların yüzdesi yüksektir? 2) Hizmet ve sanayide durum nasıldır? 3) Kitabın metnine göre hangi ülke gelişmiş, hangisi az gelişmiştir?

Örnek cevap

- 1) Zambiya: tarımda %55,4 — İtalya'da yalnız %3,6.
- 2) İtalya: hizmet %69,8, sanayi %26,6 · Zambiya: hizmet %34,7, sanayi %9,9.
- 3) İtalya gelişmiş (Grafik 5.1 gelişmiş ülkeler paragrafına bağlıdır), Zambiya az gelişmiş (Grafik 5.2 az gelişmiş ülkeler paragrafına bağlıdır).

Sonuç: birincilde çalışanların yüzdesi düştükçe gelişmişlik artar.

Bir gösterge daha: sektörlerin ekonomiye katkısı

GSYİH

Ekonomik sektörler ile ülkelerin gelişmişlik seviyesi arasındaki ilişkinin göstergelerinden biri de ekonomik sektörlerin ülke ekonomisine olan katkısıdır.

Genel olarak birincil ekonomik sektörlerden elde edilen ürünlerin ekonomik açıdan katma değerinin düşük ürünler olması, bu sektörün gayrisafi yurt içi hasılasındaki payının diğer sektörlere göre daha düşük olmasına neden olmuştur.

Gelişmiş: birincilin GSYİH payı DÜŞÜK

ABD · Almanya · İngiltere · İsviçre · Japonya

Az gelişmiş: birincilin GSYİH payı YÜKSEK

Kamerun · Gana · Bhutan · Ruanda · Nijer

Dünya siyasi haritasında on ülkeyi bul: gelişmişleri mavi, az gelişmişleri gri kalemle işaretle.

Grafik 5.1 ve 5.2'ye göre aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

A) İtalya'da çalışanların çoğu tarımdadır.

B) Zambiya'da hizmette çalışanların yüzdesi İtalya'dakinden fazladır.

C) Zambiya'da çalışanların yarısından fazlası tarımdadır.

D) İtalya'da sanayide çalışanların yüzdesi Zambiya'dakinden düşüktür.

E) İki ülkede de en az kişi hizmette çalışır.

Bilgimizi Yoklayalım — Cevap

YOKLAMA 4

Grafik 5.1 ve 5.2'ye göre aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

A İtalya'da çalışanların çoğu tarımdadır.

B Zambiya'da hizmette çalışanların yüzdesi İtalya'dakinden fazladır.

C Zambiya'da çalışanların yarısından fazlası tarımdadır.

D İtalya'da sanayide çalışanların yüzdesi Zambiya'dakinden düşüktür.

E İki ülkede de en az kişi hizmette çalışır.

Zambiya'da tarımda çalışanlar %55,4'tür (yarısından fazla). İtalya'da tarım %3,6, sanayi %26,6, hizmet %69,8; Zambiya'da hizmet %34,7, sanayi %9,9.

Çıkış Kartı

ÇIKIŞ KARTI

Çıkmadan önce kâğıdına yaz:

1. Coğrafi bilgi sistemleri, sigortacılık ve inşaat hangi sektörlerdedir?

2. Grafiklerde neden yalnız tarım, sanayi ve hizmet vardır?

3. Gelişmiş ülkelerin iki özelliğini yaz.

Bu hafta evde

BU HAFTA EVDE

- Çalışma kâğıdının 4-6. maddelerini çöz (küçük grid, gelişmiş-az gelişmiş özellikleri, Grafik 5.1-5.2).
- Grid'de yanlış yaptığın soruların sektör sayfasını (s. 146-150) yeniden oku.
- 22. haftaya hazırlık: s. 154-156'yı oku (Kanada-Çad grafikleri, beş ülke tablosu, çalışma yaprağı).

Kaynaklar ve Haklar

KAYNAKÇA

Ders kitabı. Coğrafya 10. Sınıf Ders Kitabı (Ortaöğretim), 2026-2027 baskısı. **Yazarlar:** Alper Soyatlar, Bülent Akça, Mehmet Ekici, Yıldıray Türkmen. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları No 10141 · Ders Kitapları Dizisi No 2174 · ISBN 978-975-11-8921-9. Slaytlardaki “Kitap s. …” etiketleri bu baskının sayfalarıdır.

Öğretim programı ve etkinlikler. Coğrafya dersi öğretim programı (2026 nüshası): Talim ve Terbiye Kurulunun 23.05.2024 tarihli ve 20 sayılı kararıyla kabul edilen, 13.05.2026 tarihli ve 53 sayılı kararıyla güncellenen program.

Haklar ve lisans. Ders kitabından alınan metin, soru ve görsellerin hakları Millî Eğitim Bakanlığına aittir; eğitim ve öğretim amacıyla, kaynak gösterilerek alıntılanmıştır (5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu md. 34). Sunumun tasarımı, ders akışı, etkinlik kurgusu, örnek cevaplar ve öğretmen notları okulapp.org'un özgün katkısıdır; yalnız bu katkılar CC BY 4.0 lisansıyla paylaşılır. Resmî bir Bakanlık materyali değildir.